

İNGİLİZ İŞÇİ SENDİKALARININ SİYASİ FAALİYETLERİ

Dr. Rûçhan IŞIK

Ankara Üniversitesi, Hukuk Fakültesi

Giriş :

Geleneksel demokrasi müesseseleri içinde, sistemin vasıtaları olan **siyasî partilerin**; sistemin varlık sebebi olan hürriyet düzeni içinde de **sendikaların** durumları, siyasal ve sosyal yapıdaki yerleri ile karşılıklı etki ve ilişkileri, çeşitli disiplinler açısından önemli ve üzerinde durulan konulardır. Bu iki müessesenin, siyasal partilerin ve sendikaların karşılıklı ilişkilerini, siyasal bilimler değil **sosyal siyaset** açısından incelemeye çalışacağımız için, konuyu "Sendikaların Siyasal Faaliyetleri" olarak yönlendirmeyi ve sınırlandırmayı daha uygun bulduk. Konunun yer bakımından, "İngiltere" olarak sınırlandırılmak istenmeside, bu ülkenin hem sendikaların hem de geleneksel demokrasinin doğup geliştiği ve bugün için tartışmasız en iyi uygulandığı bir kaç ülkeden biri olduğundandır.

Sendikaların sosyal, ekonomik ve hukuki açılardan yapılmış olan çok sayıdaki tanımlarının hepsinde ortak nokta: sendikaların gayesinin, endüstriyel alandaki faaliyetleri ile daha yüksek ücret ve daha iyi çalışma şartları sağlamak olduğudur (1). Ancak, sendikaların bu gayeye ulaşmak için yaptıkları çalışmalar sadece toplu pazarlık çerçevesinde kalmaz; sendikalar, ayrıca, siyasal iktidarların politikalarını etkilemeye ve üyelerinin yararına olan mevzuatı temin ve muhafaza etmeye çalışırlar (2). Kendi kendine yardım mekanizmasının, mesleki alanda vasıtası olarak ortaya çıkan sendikalar (3),

(1) **Roberts, B. C.**: Trade Unions in a Free Society, London 1962, s. 59.

(2) **Roberts, B. C.**: age. s. 59.

(3) **Kessler, G.** (Çev. Tuna, O.): İçtimai Siyaset, İstanbul 1945, s: 4, 182. Sınıfların menfaatlerini sağlamak ve korumak amacıyla, güçlerini bir takım müesseseler içinde bir araya getirmeleriyle işleyen bu me-

siyasal alandaki bu faaliyetleri açısından incelenecek olursa bir **baskı grubu** olarak belirir, biçimlenirler (4).

İngiliz sendikaları, birer baskı grubu olarak siyasi faaliyetlerini iki organ aracılığı ile yürütürler:

- i. İşçi Sendikaları Kongresi (Trades Union Congress, TUC),
- ii. İşçi Partisi (Labour Party).

İngiliz sendikalarının bu iki organizasyon kanalı ile buldukları siyasi faaliyetleri daha iyi değerlendirebilmek için, bu iki organizasyonun bugünkü durumlarını, kuruluşları ve gelişmeleri ile birlikte incelemek gerekmektedir. Bu zorunluluk, biraz da, bu organizasyonların her hangi bir ülkeye değil, İngiltere'ye ait oluşundan ileri gelmektedir.

Gerek TUC'nin, gerek İşçi Partisi'nin kuruluşu, gelişmesi İngiliz tarihinde İşçi Sınıfı Hareketi "Working Class Movement", adı verilen bir akımın belirli devreleridir. İngiliz işçi şuuru bu hareket içinde uyanmış, sendikaların doğumu bu hareket içinde vuku bulmuş, sendikalar bu hareket içinde birleşmiş ve nihayet İşçi Partisi'nin kurulması ve gelişmesi için gerekli ortamı bu hareket hazırlamıştır (5). Bu nedenler, TUC ve İşçi Partisini, İngiliz İşçi Hareketi içinde incelemeyi, görüp tesbit etmeyi zorunlu kalmaktadır.

kanizma genel olarak üç ayrı alanda (i. Ekonomik, ii. Siyasi, iii. Mesleki) ortaya çıkar, belirir.

Bu konuda daha geniş bilgi için bk.

Tuna, O.- Zaim, S.: Sosyal Siyaset Ders Notları, İstanbul 1960, s. 11 vd. (teksir).

- (4) İngilizce "pressure groups" teriminin karşılığı olan "baskı grupları", esas itibariyle, plüralist toplumu meydana getiren sosyal grupların bazı özellikler taşıyan bir çeşididir". Bk :

Kapani, M.: Kamu Hürriyetleri- Doxtrin ve Pozitif Hukuk Gelişmeleri, Hürriyetlerin Korunması Problemi, Ankara 1964, s. 190.

- (5) İngiliz İşçi Hareketi hakkında başvurabilecek eserler:

— **Webb, S. ve B.:** The History of Trade Unionism, Edinburgh 1950 basısı.

— **Cole, G. D. H.:** A Short History of the British Working-Class Movement 1789-1947, London 1952 basısı.

— **Brown, E. H. P.:** The Growth of British Industrial Relations A Study from the standpoint of 1906-1914, London 1960.

— **Clegg - Fox - Thompson:** A History of British Trade Unions Since 1889, C. I. Oxford 1964, (C. II. hazırlanmaktadır).

§ I. İNGİLİZ İŞÇİ HAREKETİ İÇİNDE TUC VE İŞÇİ PARTİSİNİN KURULUŞU

İngiliz İşçi Hareketinin başlangıcı, kesinlikle, Endüstri İhtilâlidir. Kıta Avrupasında Fransız İhtilâli siyasal yapıyı değiştirenken; İngiltere'den başlayarak Endüstri İhtilâli de ekonomik ve sosyal yapıyı değiştirmiş, gittikçe zenginleşen kapitalist sınıf ile üretim araçlarından yoksun gittikçe fakirleşen işçi sınıfı teşekkül etmiştir (6). İşte İngiliz İşçi Hareketini bu yeni sınıf, proletarya başlatmıştır.

Esas konudan uzaklaşmamak için Endüstri İhtilâlinin, bu iki sırttan işçiler üzerindeki etkilerinden ve endüstrileşme başlangıcındaki uzun ve öldürücü çalışma sürelerinden, buna karşılık ödenen sefalet ücretlerinden burada bahsetmeyerek (7); sadece, işçi sınıfının endüstrileşme karşısındaki tepkisini göstermek için Kessler'in şu sözlerini nakletmekle yetineceğiz:

"Eski çalışma tarzlarına büyük bir aşkla bağlı olan ve bundan dolayı uzun müddet fabrikalarda bir hayat ve memat mücadelesine girilmeyi göze almış olan bu zavallı insanlar için, eski sistemin çöküşüne şahit olmak ve yeni bir sisteme geçmek zorunda kalmak pek çok mahrumiyet, elem ve ızdırap kaynağı teşkil edecek mahiyettedir. Bu zavallı ev sanayii işçilerinin yeni ve demirden mamûl makinaların şahsında kendi ölüm fermanlarını gördüklerine hayret etmemek lâzımdır" (8).

1800'e kadarki devrede bir çok işyerleri kapanmış, işçiler açıkta kalmış, işçi fazlalığı doğmuştu; fakat köylerden kasabalara akın henüz tam olarak başlamadığından fabrika bölgelerinde hâlâ işçiye ihtiyaç duyuluyordu. 1815-1820 arası, endüstri ihtilâlinin en umutsuz mücadelelerinin yapıldığı devredir; işçi sınıfında teşkilatlanma fikri bu devreden, 1820'den sonra başlamıştır. 1820-1830 arasında yavaş

(6) Bottomore, T. B. (Çev. Güriz, A.) Modern Cemiyette Sosyal Sınıflar, Ank. Huk. Fak. Der., 1961, C. XVIII, a. 1-4, s. 78,83.

(7) Endüstri İhtilâlinin işçiler üzerindeki etkilerini Cole, şu üç noktada derlemektedir: i. Makineleşme, iş produktivitesini artırdı; sanayi ürünleri için büyük pazarlara ihtiyaç duyulmaya başladı. ii. Makineleşme, vasıflı el işçilerinin durumunu sarstı, iii. Makineleşme, üretim metotlarında değişikliklere yol açtı. Bu konuda daha geniş bilgi için bk.:

Cole, G. D. H.: age., s. 18-25.

(8) Kessler, G.: age., s. 24.

yavaş teşkilâtlanan hareket "Reform Act yıllarını takip eden büyük Trade-Unionism hamlesine bu devrede hazırlanmıştır" (9).

Endüstri İhtilâlinin öncesinde ve başlangıcında İngilterenin siyasal dokusu demokratik olmaktan çok uzaktı. "Sanayi devriminden önce Avrupa memleketlerinde hâkim olan rejimler, sınıf diktatörlüğünden başka bir şey değildi. Belki, hâkim sınıfa mensup olanlar kendi aralarında demokratik bir rejim uygulayabiliyorlardı, ama bu sadece kendi aralarında kalıyor ve dışarıya taşınıyordu" (10). Avam Kamarası, temsili bir meclis olmaktan çok uzaktı: Kamaradaki yerlerle, nüfus ve seçmenler arasında bir nisbet yoktu; temsil hakkı bir mal gibi alım-satım konusu idi; seçimler masraflı olduğundan ancak zenginler girebiliyor, süratle çoğalan orta sınıf siyasi iktidara katılamıyordu (11).

Her yönden ağır şartlar içinde bulunan işçiler, **kendilerini korumak için** birleşmek ihtiyacı zorunda idiler. Bu ihtiyacın doğurduğu ilk sendikalar bazan eski, el işçiliği isteyen işkollarındaki işçiler tarafından, yeni makineler karşısında standartlarını savunabilmek için; bazan da yeni sanayi bölgelerindeki işçiler tarafından, iş şartlarının düzeltilebilmesi ümidi ile kuruluyordu. Ayrı işyerlerinde ve ayrı işkollarındaki işçilerin **ortaklaşa** duydukları bu birleşme ihtiyacı sonunda, İngiliz sendikaları ülkenin tamamını kapsayan, yaygın, ulusal bir hareket olarak değil, **bölgesel organizasyonlar** biçiminde doğmuştur. Ancak, bir çok yıllar sonradır ki bu bölgesel sendikalar, ulusal sendikaların şubeleri haline gelmiş ve bir üst teşekkül halinde birleşme ihtiyacı duyulmuştur. Bu sebeptendir ki bugün dahi, bu en üst teşekküle, TUC'ye bağlı bazı sendikalar, hâlâ bir bölgeye veya bir küçük işkoluna olan bağlılıklarını kıskançlıkla devam ettirirler; bunlardan bazılarının sadece 200 veya 300 ve hatta iki üç tanesinin 100'den az üyesi vardır.

İlk sendikalar üyelerine hastalık, kaza veya işsizlik hallerinde para yardımı yapan basit klüplerdi; gayeleri organize endüstriyel

(9) **Karamustafaoğlu, T.:** İngiliz İşçi Partisi, Ank. Huk. Fak. Der., 1961, C. XVIII, sa. 1-4, s. 231.

(10) "Anuerin Bevan'ın Pariste çıkan haftalık L'Express gazetesine verdiği beyanat: Dans la tête d'un vrai socialiste". Zikreden: **Sosyal, M.:** İngiliz İşçi Partisi, Siy. Bil. Fak. Der., 1957, C. XII, sa. 1 s. 75.

(11) **Karamustafaoğlu, T.:** agm., s. 231.

mücadele hareketlerinden ziyade, üyelerine sıkıntılı ve yalnız zamanlarında yardımda bulunmaktı (12).

Hukukî açıdan bu ilk sendikalar "yasak"larla savaşılan "fiili birleşmeler" di. **Common Law** yönünden, serbest akit yapma kavramına dayanan hukukçular bu sendikalaşma hareketlerini "iktisadi faaliyeti takyid" (restraint of trade) eden bir fesatçılık ve bunun tabii sonucu olarak da suç kabul etmişlerdir (13). **Statute Law**'da ise, kolisyonların, "uygun ve devamlı bir karakter" (14), alıp muayyen mahkemelerden bazı işkollarında ücretlerin tesbit edilmesini talep etmeleri ve mahkemelerin de, sendikaların bu kanuni isteklerinde suç unsuru bulamamaları üzere, işçi organizasyonlarının aniden çoğalma ve yayılma tehlikesi bağgösterdi. Bu sebeple birleşmeleri yasaklayan özel kanunlar çıkartıldı ise de, bu kanunların da yeterli bulunmaması üzerine 1800'de **Consolidating Act** ile, birleşme yasaklarına mütedair bu kanunlar bir araya toplanarak, 1824'e dek birleşme yasakları, hukuken devam ettirildi. 1825-1875 yılları arasında, sadece ücrete ve iş şartlarına etki etmek için işçilerin birleşmeleri kabul edildi ve bu arada iş şartlarını ve ücretleri düzenleme konusunda muslihane ikna'a (peaceful persuasion) ve toplu iş sözleşmeleri yapılmasına müsaade edildi. Mamafih, bu suretle, işçi sendikaları kanun nazarında kabul edilmiş olmuyor; yalnız devlet tarafından bunlara karşı "hukukî tegafül" (15) gösteriliyordu.

1825-1875 yılları arasında hukukî güçlülere rağmen, büyük sendikalar kurulmaya çalışılmıştır. Yeni model bir tüzük ile ortaya çıkan bu yeni tip sendikalardaki üyeler, sadece vasıflı işçilere açıktı; bu karaktere, bugün dahi, bir çok İngiliz sendikalarında rastlanmak-

(12) The Trade Union Situation in the United Kingdom - Report of a Mission from the International Labour Office, International Labour Office Yayını, Geneva 1961, s. 8-9.

(13) Cole, G. D. H.: An Introduction to Trade Unionism, London 1955, s. 164. Bu konuda daha geniş bilgi için bk.:
Işık, R.: Sendika Hakkı - Tanınması ve Kanuni Sınırları, Ankara 1962, s. 26-28.

(14) Özyörük, M.: Devlet Memurlarının Hürriyetleri, Ankara 1956, s. 48.

(15) Lathoud, M.: Le mouvement ouvrier anglais son évolution depuis-1926. Lyon 1938, s. 67'den naklen,
Özyörük, M.: age., s. 49'da.

tadır (16). Bu devrede kurulan büyük tip sendikaların üye sayıları süratle çoğalmış; fakat sendikalar kısa bir süre sonra zayıflamış ve kapanmışlardır. Bunun bir sebebi işçilerin suçlandırılmak korkusu, diğeri de sendikacıların devrin iki önemli akımına kendilerini kap-tırmalarıdır: Sendikacıların bir kısmı devrin sosyalist denemecisi **Robert Owen**'i desteklerken, bir diğer kısmı da "Parlâmentoda re-formları amaç edinen" **Chartist** (17) hareketinde yer alıyorlardı. Ancak, Owenist ve Chartist ihtilâlcî davranışların başarı kazanamadığını gören sendikacılar, tekrar, 1840 başlarında daha sınırlı gaye-lerle, daha güçlü, mali imkânları daha geniş, üyeleri daha devamlı ve bazıları ulusal tipte olan sendikalar kurma fikri etrafında toplandılar. Aynı tarihlerde, 1844'de **Rochdale**'de de - kendi kendine yar-dım mekanizmasının iktisadi alanda ki vasıtası - **kooperatifçilik** ha-reketinin başladığını görmekteyiz (18).

Bu devre içinde, konumuz yönünden en önemli olay, bugün sen-dikaların siyasi faaliyetlerinin bir bakıma merkezi ve vasıtası olan **Trades Union Congress**'in 1863'de yaptığı ilk toplantıdır. 1838 yılında Manchester'daki bu toplantı, genellikle TUC'nin başlangıcı ola-rak kabul edilir (20). 1867 yılında **Disraeli** zamanında çıkan **Reform Act** ile işçilere seçim hakkı tanınmıştı; bu sebeple sendikaların si-yasi faaliyetleri, bu tarihten itibaren önem kazanmıştır ve biz de konumuz icabı, anahatları ile olmakla beraber, İngiliz İşçi Hareketi-

- (16) 1825 - 1875 yılları arasında, mevcut veya yeni kurulan sendikalara, 1851'de kurulmuş olan "Amalgamated Society of Engineers" in Y e n i m o d e l tüzüğü büyük ölçüde örnek olmuştur. age., ILO, s. 11.
- (17) **Chartism**: Chartist hareketi siyasi bir programa bağlı, iktisadî bir cereyandır. Chartist'ler 1833 Mayıs'ında "People's Charter" adlı bir beyanname yayınladılar ve Parlâmento'nun demokratik bir tarzda teessüs etmesi için şu altı maddedeki hususların gerçekleşmesini istediler: 1 — Yirmibir yaşını geçen erkeklere oy hakkı verilmesi, 2 — Gizli seçimin kabul edilmesi, 3 — Parlâmento seçimlerinin her yıl yapılması, 4-Milletvekilliği için mülkiyet şartının kaldırılması, 5 — Parlâmento üyelerine ödenek verilmesi, 6 — Seçim çevrelerinin eşit surette her on yılda yapılan nüfus sayımlarından sonra yeniden dü-zenlenmesi. **Karamustafaoğlu, T.:** agm., s. 233.
- (18) age., ILO, s. 11.
- (19) 1870 ve 1914 yılları hariç, TUC 1863'den bu yana yılda (1875'de iki defa) bir defa toplanmıştır. age., ILO, s. 11, dip not: 2.
- (20) **Cole, G. D. H.:** ... Movement..., s. 205.
Brown, E. H. P.: age., s. 242 vd.

ni, bu noktadan itibaren siyasi yönden izlemeye ve değerlendirmeye çalışacağız.

1867'ye kadar, İngiliz siyasi hayatında mevcut iki partiden genellikle Muhafazakârları destekleme eğiliminde olan işçi sendikaları, bu tarihten sonra diğer partiye, Liberal Parti'ye yönelmişlerdir (21), ve bu yöneliş 1906 ya dek devam etmiştir. İşçi sendikalarının tutumlarındaki bu değişikliğe, "Liberallerin, Muhafazakârlara nisbetle daha ileri düşünüşlü olmaları ve siyasi hayatta daha radikal davranmaları" (22), sebep olmuştur.

Reform Act'm sağladığı imkânlar ve hukuki yönden sendikaların kritik olan durumları, işçi sınıfı liderlerinin dikkatini ister istemez Parlâmento faaliyetlerine çevirmişti. Reform Act ile birlikte ilk defa siyasi gücünü gösteren işçi teşkilâtı **London Working Men's Association** oldu. Bu işçi teşkilâtı, Kanunun kabul edildiği 1867 yılında, çalışmalarını tamamen Parlâmentoda işçi sınıfının temsili noktasına teksif etti ve bütün işçilere hitaben bir bildiri yayınlarak 1869'da **Labour Representation League**'i kurdu. Bu kuruluşun amacı işçilerin Parlâmentoya girmelerini sağlamak, işçi oylarını değerlendirmek, parti bağlarına bakmaksızın işçi hareketini destekleyecek adayları işçi seçmenlere tavsiye etmektir; faaliyetlerinde Liberal Parti ile işbirliği yapıyordu. Liberaller, her ne kadar, Parlâmento'da işçilerin görüşünü ortaya koyacak ve savunacak kimseleri görmek isteginde idilerse de, esas gayeleri işçi sınıfının oyları idi. İşte, Liberallerin de işçilere daha radikal görünmeleri sonunda İngiliz sendika tarihinin alaylı **Liberal-İşçi** deyiminin kısaltılmış şekli olan "**Lib-Labs**" devri başlamış oldu.

1869 Genel Seçimi, büyük bir işçi kitlesinin ilk defa oy kullandıkları ve hatta ortaya bazı işçi adaylarının çıktığı bir devredir. Ülkenin hemen hemen her yerinde sendikacılar ve işçiler, adayları, "sendika hakları karşısındaki davranışlarının ne olacağı" hakkındaki suallerle sıkıştırmışlar ve oldukça önemli sayıda aday, seçilebilmek düşüncesi ile, bu suallere olumlu cevaplar verip, sendikaları destekleyeceklerini vaatmişlerdir. Lâkin, Liberal Hükümet, sendikalarla bu kadar dost değildi, hele sendika hakları ile ilgili bir kanunu çıkartmak gibi bir isteği hiç yoktu. Buna rağmen sendikalar güçlü ve ısrarlı bir çalışma yapıp, bütün ülkede toplantılar dü-

(21) Karamustafaoğlu, T.: agm., s. 234.

(22) Soysal, M.: agm., s. 76.

zenleyerek, Avam Kamarasındaki üyelerle sonsuz bir kulis faaliyetine giriştiler. Bu yaygın ve ısrarlı çalışmalar sonundadır ki 1871'de Hükümet, sendikalarla ilgili bir kanun tasarısını getirdi ve aynı yıl Parlâmentodan geçirdi. İngiltere'de işçi ve işveren sendikaları ilk defa, 1871 tarihli bu **Trade Union Act** ile hukuken tanınmıştır; bunu, sendika hukukunu düzenleyen çeşitli kanunlar takip etti. İşçiler yönünden, bu 1867-1875 devresini, Labour Representation League vasıtası ile yapılmış toplu siyasi faaliyetin ilk dikkat çekici denemesi olarak değerlendirebiliriz (23).

1871 - 1913 arası İngiliz sendikacılığının hukuki himaye altında geliştiği ve Sendikacılık hareketinde önemli değişikliklerin olduğu bir devredir. Bu değişikliklerin arasında, belki de en dikkati çekici olanı, ikinci defa yeni tip bir sendikacılığın daha doğması, vasıfsız işçiler sendikalarının teşekkülüne doğru gidilmesidir. Bu yeni tip sendikaların da, İngiliz sendika hareketine önemli katkıları olmuştur. Bu devreye dek bir çok sendikalar, en iyi ücret alan, aristokrat işçileri temsil ediyordu. Yeni sendikacılığın esasları ise farklıydı: Bütün işçilerin teşkilâtlandırılması, yüksek olmayan aidatlar ve militan kavgacı bir politika. Bunların dostça yardımları ilk sendikalarda görülen yüksek oranda değildi; bunlar özellikle grev yardımlarına önem veriyorlardı (25).

1800'de Kıta Avrupası sosyalist hareketi yeni şeklini alıyor, Almanya'da Marx'm takipçileri 1875'de Alman Sosyal Demokrat Partisi'ni kuruyorlar, Fransa'da 1876'da Parti Ouvrier teşkilâtlanıyordu. Bu partiler ve diğer ülkelerde başlayan hareketler teorik yönden Marxist idiler. İngiltere'de de, siyasi alanda Liberal-İşçi hareketinin sual ve zaman zaman alay konusu olduğu bu devrede, tamamen bağımsız bir işçi sınıfı partisi kurma fikrinin doğması tabii idi. Bu tarihlerde İngiliz işçilerinin siyasi faaliyetleri, radikal işçi kulüpleri vasıtası ile oluyordu; bu kulüpler radikal idiler, hiç bir anlamı ile sosyalist değillerdi.

İngiliz işçilerinin siyasi hayatları böyle bir ortam içinde iken, 1879'da Henry George, sadece toprak üzerinde Tek Vergi sistemini toplumun tüm hastalıklarından kurtulması için tek çıkar yol gören

(23) Cole, G. D. H.:... Movement..., s. 215.

(24) Yazılı hukuk alanındaki bu düzenlemeler için bk.:

Citrine, N. A.: Trade Union Law, London 1960 (ikinci bası), s. 10-26.

Işık, R.: age., s. 30-31.

(25) agr., ILO, s. 12.

Progressive and Poverty adlı eserini Amerika'da yayınladı. Kitap İngiltere'de büyük ölçüde okundu, etkisi çok oldu; fakat İngiltere'de bu sırada esas üzerinde durulan konu, toprağın devletleştirilerek kamu malı yapılması fikriydi. Yine aynı tarihlerde çok ünlü bir radikal ve oldukça zengin bir aileye mensup olan **Henry Mayers Hyndman**'ın bir bağımsız işçi sınıfı siyasî hareketi doğurmaya çalıştığını, hatta hazırladığı bir plân üzerinde Marx ile de görüştüğünden sonra 1881'de **Democratie Federation**'ı kurduğunu, ve aynı yıl doğrudan doğruya Marx'm **Kapital**'ine dayanan doktrinini ve politikasını izah eden **England for All** adlı eserini yayınladığını görüyoruz. Lâkin, Hyndman'm kurduğu **Democratie Federation** aslında sosyalist veya marxist bir organ değildi. Taleplerinin çoğunluğu, **Chartist**lerin taleplerinin aynı idi. **Chartist**lerden farklı olarak toprağın kamulaştırılmasını istiyordu. Gerçekte de Hyndman, bir sosyalist partiyi kurmak değil; reformcu ve bağımsız bir işçi sınıfı siyasî hareketini başlatmak istiyordu. Fakat, **Democratie Federation**, 1883 te, daha açık bir sosyalist programla, tam bir sosyalist organ haline geldi: Toprağın olduğu gibi demiryollarının ve bankaların da devletleştirilmesi, Devlet yardımı ile işçi evleri yapılması, üniversal parasız eğitim, günde sekiz saat çalışma ve benzeri taleplerde bulunuyorlardı. Ertesi yıl da **Justice** adlı, İngiltere'nin ilk modern sosyalist mecmuasını çıkartıp, adlarını da **Social Democratie Federation**'a çevirdiler. **Social Democratie Federation**, Hyndman'ın yönetiminde iken bir anlaşmazlık çıktı: Hyndman ve arkadaşları bir an önce bir siyasî parti haline gelmeyi ve genel seçimlere katılmayı istiyorlardı; bu istek **Social Democratie Federation**'da bölünmelere yol açtı, karşıt düşüncede olup, seçim ve benzeri işlerden çok daha önce, seçmenlerin tamamen sosyalist bir propaganda ile eğitilmeleri gerektiğini ileri sürerler, **William Morris** ve **Befort Bax**'ın önderlikleri ile 1884'de, **Social Democratic Federation**'dan ayrılarak, mücadeleci bir organ olan **Socialist League**'i kurdular.

Socialist League'in kurucuları arasındaki bir diğer işçi organı olan **Labour Emancipation League**, doktrin yönünden tamamen anarşist idi. **Socialist League** hiç bir zaman büyük bir teşkilât haline gelememiştir. Bununla beraber, bir süre **Morris** ve **Bax**'m başkanlığında ve özellikle **Clyde** ve **Yorkshire**'da, eğitim yönünden önemli, güçlü ve etkili çalışmaları olmuştur (26). Başlangıçta Parlâmento faa-

(26) 1885'de **Commonweal**'i daha sonra da **News from Nowhere**'i çıkartmışlar; Marxismi ve sınıf mücadelelerini açıklayan kitaplar yazmışlardır. Bk.: **Cole, G. D. H.**:... **Movement.**, s. 235.

liyetlerinde bulunmaya karşı olan ve bu sebeple Social Democratic Federation'dan ayrılmış bulunan League mensupları, reformlarla temizlenmiş ve sosyalist fikirlerle inşa edilmiş bir sendikacılık üzerine kurulacak bir yeni toplum düşünüyorlardı. Fakat düşüncelerini gerçekleştirmek imkânını bulamadılar, kurulurken aralarına katılmış olan anarşistler her geçen gün kuvvetlendiler ve League'e hâkim oldular. Bunun üzerine, 1890'da Morris istifa etti ve League'de kısa bir süre sonra dağıldı (27).

Social Democratic Federation, Hyndman ile Morris'in anlaşmazlıklarına sahne olurken, İngiltere'de çok değişik tipte yeni bir sosyalist organ ortaya çıkıyordu: Bu gittikçe dikkati çekecek derecede güçlenen ve etkisi görülen **Fabian Society** idi. 1884'de bir ufak **entellektüeller** grubu - ki içlerinde **Bernard Shaw** ve **Sidney Webb** vardı-, **Marxism** ve **Anarşizmden** çok farklı bir sosyalist doktrin formüle ediyorlardı. Fabian'lar sosyalist iktisatlarını ve sosyalist siyaset teorilerini **Marx**'ın değil **John Stuart Mill** ve **Jevons**'un prensipleri üzerine kuruyorlardı. Fabianlar, "en büyük çoğunluğun en büyük mutluluğa.", sahip olması yolundaki faydalılık ilkesinin, **laissez-faire** formülü ile değil de, üretim araçlarının mülkiyeti, dağıtım ve mübadele üzerinde Devlet kontrol ve müdahalesi ile gerçekleştirilebileceğini iddia ediyorlardı. Fabian'lar bu gayeye varmak için, **Marx** gibi Devlet'i yıkıp; o'nun yerine bir proleter diktatoryası kurmayı değil; 1834'de elde edilen siyasi hakları kullanmak suretiyle ve Parlâmentoyu ele geçirmek ve Devlet'i bir **Kamu yararı** varisitesi, **Public Welfare** haline getirmeyi öngörüyorlardı.

İngiliz Sendikacılığı, belirtmeğe çalıştığımız gibi, eski liderler yönetiminde ve Liberallerle olan siyasi bağlar sonunda **laissez-faire** fikirlere doğru yönelmişti. Social Democratic Federation'm oldukça doktriner hale gelip etkisini kaybettiği devrede, 1883'lerde "Yeni" Sendikacılar, dıştan Social Democratic Federation'dakilere oranla daha az politik görünüyorlardı. Lâkin, yeni sendikaların **sosyalist liderlerinin** gayesi, güçlü bir işçi sınıfı siyasi partisi kurmak ve sosyalist fikirler üzerine güdülecek bağımsız bir politika takip etmektir. Bağımsız İşçi Partisi (**Independent Labour Party**)'ni ve İşçi Partisi (**Labour Party**)'ni doğuran siyasi akım, şüphesiz, bu "Yeni" sendikacılığı doğuran endüstriyel hareketti.

(27) Morris ile arkadaşları League'den ayrıldıktan sonra **Hammersmith Socialist Society**'i kurmuşlar, bu dernek de ancak Morris'in ölüm yılı 1896'ya kadar yaşayabilmiştir.

Cole, G. D. H., age., s. 236.

1837'deki işsizlik mitinglerinden sonra İngiliz İşçi Sınıfını, siyasi faaliyetler yönünden, ne Social Democratic Federation'ın ve ne de Socialist League'in temsil edemeyeceği açıkça anlaşılmaya ve bağımsız bir işçi partisinin kurulmasından söz edilmeye başlanmıştı (23). "Yeni" sendikacıların ilk esaslı ve organize hücumu, 1837'de **Keir Hardie** isimli bir İskoç maden işçisinin ilk defa katıldığı TUC'nin yıllık toplantısında vukubuluyor ve bu İşçi, bir süre sonra ilk Başkanlığını kendisinin yapacağını muhtemelen bilmediği bir İşçi Partisi'nin gerekliliğini savunuyor ve İşçi sınıfının menfaatlerinin, Liberal ve Muhafazakâr Partilerden ayrı ve bağımsız bir siyasi parti kurmakla korunabileceğini söylüyordu (29).

1837 TUC toplantısında görüşleri pek taraftar toplamayan Keir Hardie'yi ertesi yılki genel seçimlerde sadece 172 oy almış olması da yıldırmadı ve 1839'da İngiliz İşçi Hareketinin, Social Democratic Federation'm dışında ve ondan ayrı yeni bir siyasi organının kurucusu ve başkanı oldu: Bu, **İskoç İşçi Partisi** (Scottish Labour Party) idi (30). İskoç İşçi Partisi'nin kuruluşunu takip eden yıl, İngiltere'nin hemen her yerinde benzeri siyasi organizasyonların süratle büyüdüğünü görüyoruz (31). Bu organların hepsi Parlâmento'da ve bölgesel idarelerde bir bağımsız işçi temsilinin sağlanması için çalışıyorlardı. Bu arada sosyalistler de etkili ve güçlü bir basına ve propagandalarını yapan kitaplara sahip olmuşlardı (32). Bu ortam içinde girilen 1892 genel seçimleri, İşçilerin Parlâmento alanında elde ettikleri ilk başarıları oldu; oniki işçi, çoğu maden işçisi Parlâmen-

(28) Beer, M.: A History of British Socialism, London 1948, s. 298, zikreden: Karamustafaoğlu, T.: agm., s. 234.

(29) Karamustafaoğlu, T.: agm., s. 234.
Soysal, M.: agm., s. 76.

(30) Cole, G. D. H.:... Movement., s. 241.

(31) Bu organizasyonların en önemlileri şunlardır: 1891'de Londra içinde, London Trades Council tarafından kurulan **London Representation Committee** ile diğer yerlerdeki **Bradford Labour Union**, **Colne Valley Labour Union**, **Salford Labour Electoral Association**.
Cole, G. D. H.:... Movement., s. 249.

(32) **Joseph Burgess** 1890'da **Workman's Times**'i çıkarmaya başlamış ve bu yeni fikirlerin en etkili organı haline gelmiştir. **Robert Blatchford**, 1891'de **Clarion**'u çıkarıp en fazla okunan işçi gazetesi haline getirdi. Fabian'ların denemeleri de **Bernard Shaw** ve **Sidney Webb** yönetiminde başlamıştı bk.:

Bk. Cole, G. D. H.:... Movement..., s. 249.

to'ya girmişlerdi. Parlâmento'da West Ham'i Keir Hardie temsil ediyordu ve başında beyaz bezden işçi kasketi ile Parlâmentodaki yerini aldı (33).

Bağımsızların bu siyasi başarısı: Sosyalistleri de siyasi faaliyetler yolunda teşvik etti ve doğrudan doğruya bir ulusal organizasyonun kurulması fikri yayılmaya başladı. 1893'de Bradford'daki yıllık toplantısında TUC'ye Keir Hardie başkanlık ediyordu ve çoğunlukla, ülkenin bütün bölgelerinin temsil edildiği bu toplantıda bir **Bağımsız İşçi Partisi** (Independent Labour Party) kurularak tüm bölgesel organlar bir siyasi parti merkezinde birleştiriliyordu. Bu kuruluş toplantısına katılan Social Democratic Federation ve Fabian Society değişik sebeplerle yeni organda yer almayı reddediyorlardı: Social Democratic Federation, Bağımsız İşçi Partisi'nin yapısını gereğinden fazla karışık görüyor, Fabian Society delegesi Bernard Shaw'da, dışarıda kalıp ayrı bir organ olarak araştırma, eğitim ve yayınlara devam etmeyi daha yararlı ve etkili buluyorlardı. İskoç İşçi Partisi ve bir çok bölgesel Fabian Society'lerin katıldığı Bağımsız İşçi Partisi, İngiliz siyasi hayatına Lib-Labs devrinden sonra işçiler yönünden de bir açıklık getirmişti (34). Partinin kuruluşunda "Bağımsız" kelimesi yerine "Sosyalist" kelimesinin konması teklifi büyük bir çoğunlukla kabul edilmemişti. Bu reddedişten ve "Bağımsız" adını kabul edişten Keir Hardie ve arkadaşlarının kısa süredeki politikalarının anahatlarını anlamak mümkündür (35).

"Yeni" Sendikacılar, şimdi, kendilerinin olan bir sosyalist partiye sahiplerdi ve ilk bölgesel seçimlerde, 1887'de, özellikle Sidney Webb'in etkisi ve Fabian'ların çabası ile Londra Belediye seçimlerini kazandılar. Bağımsız İşçi Partisi, bu arada, derhal TUC'yi ele geçirmek veya sendikaları Parti'ye bağlamak yoluna sapmadı; 1893 yıllık TUC toplantısında, sadece, Bağımsız İşçi Partisi'nin adaylarını desteklemek üzere bir özel fonun kurulması lehinde oy kullanıldı. Keir Hardie ve arkadaşlarının gayesi sosyalist liderlik ve rehberlik altında tamamen İşçi Sendikaları Hareketine dayanan bir siyasi parti kurmaktı; bu, hiç bir zaman Alman Sosyal Demokrat Partisi şeklinde ve tamamen Marxisme dayanan bir siyasi parti kurmak isteyen Hyndman ve arkadaşlarını tatmin etmiyordu (36). Keir Hardie'

(33) Karamustafaoğlu, T.: a.g.m., s. 234-5.

(34) Cole, G. D. H.: ... Movement., s. 250.

(35) Cole, G. D. H.: ... Movement., s. 250-1.

(36) Cole, G. D. H.: ... Movement., s. 252.

niu, özellikle Parlâmento içi çalışmaları ile Parti başarı yolunda ilerliyor, şubelerde genç, zeki, çalışkan işçiler yönetici oluyorlardı. Fakat 1894 yılındaki üç ara seçiminde ve 1895'deki genel seçimde Keir Hardie dahil Parti adaylarından hiç biri kazanamadı.

Bu arada TUC'de önemli bir reform hareketine girildi; Bağımsız İşçi Partisi'nin 1899 yıllık toplantısına getirdiği bir teklifte Parlâmento'ya daha fazla işçi temsilcisi sokma imkânlarının ve yollarının araştırılması; bunun için de bütün İşçi organizasyonlarından kooperatif, sendika, sosyalist derneklerden müteşekkil bir Komite'nin kurulması isteniyordu. Bu teklif kabul edildi ve ertesi yıl 27 Şubat 1900'de Londra'da yetmiş yakın teşekkülün katıldığı ve gündeminde bir İşçi Partisi'nin kurulması bulunan Kongre toplandı (37). Uzun tartışmalardan sonra böyle bir partinin kurulma tarzı üzerinde üç fikir belirmişti: i. Partinin sadece sendikalardan kurulması, ii. Partinin, işçi hareketine sempati duyanlara da açık olması, iii. Sosyalistlerden kurulması (38). Bu farklı düşüncelere rağmen amaç tekti: Parlâmentoya mümkün olduğu kadar çok sayıda işçi milletvekilinin girmesini sağlamak (39). Kongre, bu amacın gerçekleştirilmesi için İşçi Temsil Komitesi (Labour Representation Committee), adı altında bir siyasi organ kurdu; bugünkü İşçi Partisi'nin esas menşei işte bu İşçi Temsil Komitesidir. Oniki üyelik bu Komite'de yedi üyelik sendikalara, ikişer üyelik Bağımsız İşçi Partisi ve Social Democratic Federation'a ve bir üyelik de Fabian Society'ye verildi.

İşçi Temsil Komitesi kuruluşundan hemen sonra Khaki seçimlerine katıldı; bu arada Boer savaşları devam ediyordu ve ülkede şiddetli bir harp aleyhtarlığı vardı. Bu sebeplerle, İşçi Temsil Komitesi seçimlere tamamen hazırlıksız girdi, bütün geliri 243 İngiliz lirası idi, gösterebildiği onbeş adaydan ancak ikisi kazandı. Keir Hardie (Merthyr), yine Parlâmento'daydı (40). Onbeş seçim bölgesindeki 177.000 oyun 62.000'ini almışlardı. 1901 yazında Social Democratic Federation, İşçi Temsil Komitesi'nden çekildi. Uzun hazırlıklardan sonra İşçi Temsil Komitesi 1906 genel seçimlerine elli aday ile katıl-

(37) Karamustafaoğlu, T.: agm., s. 236-7.
Soysal, M.: agm., s. 77.

(38) Bu sonuncusu, Social Democratic Federation delegelerinin görüşü idi. Karamustafaoğlu, T.: agm., s. 237.

(39) Soysal, M.: agm., s. 78.

(40) Cole, G.D.H.: ... Movement., s. 262-3.
Karamustafaoğlu, T.: agm., s. 237.

di, yirmidokuzu seçimi kazandı. İşçilerin bu başarıları, İngiltere'de yılın konusu oldu; basında, klüplerde, salonlarda, sayfiyelerde hep işçi partisinin bu siyasi başarısından söz ediliyordu. (41). Aynı yıl İşçi Temsil Komitesi, adını muhtevasına uygun bir şekilde **İŞÇİ PARTİSİ (Labour Party)**, olarak değiştirdi ve bugün İngiltere'de zaman zaman siyasi iktidarı elinde tutan, zaman zaman da ana muhalefete geçen Parti kurulmuş oldu.

§ II. A. TRADES UNION CONGRESS (TUC)

TUC, İngiltere'deki en üst sendikal teşekküldür; burada kıta Avrupasındaki örneklerin aksine ideoloji, dinî mezhep, siyaset ayrılıklarının sebep olduğu sendikalar arası bölünmeler olmamış, bütün işçiler tek bir sendika üst teşekkülünde birleşmişlerdir (1). TUC, teknik anlamı ile **federasyon** kuruluşundadır (2).

Genel nüfusu, tahminen, 54 milyon (3) olan İngiltere'de; **çalışan nüfus** 1963 yılı sonunda (Kasım ortasında) 25.109.000 olup, bunun 9.917.000'i sendikal işçidir (4). Sendikal işçi üyesi, çalışan nüfusun takriben yüzde kırkını teşkil etmektedir (5). Yaklaşık olarak on milyon kabul edebileceğimiz bu sendikal işçiler, yine 1963 sonunda, 596 sendika içinde örgütlenmiş bulunmaktadır; bu sendikaların 1963 sonundaki üye sayılarına göre durumlarını aşağıdaki tabloda görmek mümkündür (6):

(41) **Karanıustafaoğlu, T.** : agm., s. 238.

- (1) **Scottish Trade Union Congress** ve **General Federation of Trade Unions**, ayrı ve özel alanlarında çalışan sendikal üst teşekkülleridir: bunlar birer sendikal üst teşekkül olarak TUC'nin rakipleri olarak kabul edilemezler. Bk.: age., ILO, s. 21, dip not: 1.
- (2) age., ILO, s. 21.
- (3) 23 Nisan 1961'de yapılan genel nüfus sayımında **Isle of Man** ve **Channel Islands** hariç Birleşik Krallık'nın nüfusu 52.675.556 idi. **Britain an Official Handbook**, The Central Office of Information Yayını, London 1964, s. 9.
- (4) Bu rakam, 1962 sonu rakamından 44.000, 1961 sonu rakamından ise 33.000 daha fazladır. **Ministry of Labour Gazette**, Kasım 1964, C. LXXII, sa. 11, s. 450-1.
- (5) age., ILO, s. 19.
- (6) **Ministry of Labour Gazette**, ag. sayı, s. 450-1.

Üye sayısı	Sendika sayısı	Toplam üye sayısı	Toplam sendikaların % si olarak	Toplam sendikalı işçilerin %si olarak
500'ün altında	261	42.000	43,8	0,4
500 — 1000	57	41.000	9,6	0,4
1000 — 2500	94	152.000	15,8	1,5
2500 — 5000	58	195.000	9,7	2,0
5000 — 10000	30	201.000	5,0	2,0
10000 — 15000	21	256.000	3,5	2,6
15000 — 25000	22	421.000	3,7	4,3
25000 — 50000	18	665.000	3,0	6,7
50000 — 100000	17	1.180.000	2,9	11,9
100000 — 250000	10	1.645.000	1,7	16,6
250000 ve daha fazla	8	5.199.000	1,3	51,6
t o p l a m :	596	9.917.000	100,0	1000,0

Yukarıda görüldüğü gibi 1963 sonunda, üye sayısı 1000'den az 318 sendika bulunmaktadır. Bu 318 küçük sendikanın hepsinin üye sayısı, bütün sendikalardaki üye sayısının yüzde birinin de altındadır. Bu küçük sendikaların karşısında ise, tablonun alt sıralarında, İngiltere'nin onsekiz büyük sendikasını görmekteyiz. Bunların üye sayısı toplamı, diğer 578 sendikadaki üye sayısı toplamının üçde ikisinden biraz da fazladır. Bu onsekiz büyük sendikadan birer **White Collar** sendikası olan National and Local Government Officers' Association (263.000 üyeli) ile National Union of Teachers (237.000 üyeli) (7) hariç, hepsi TUC'nin üyesidirler; söz konusu iki sendikanın da bir iki yıl gibi çok kısa bir süre içinde TUC'ye üye olmaları beklenmektedir ve halen TUC ile olan münasebetleri tamamen dostçadır. İrili-ufaklı 596 sendika içinde örgütlenmiş olan 9.917.000 işçiden 8.128.251'i, 183 sendika kanalı ile TUC'ye üyedir (8).

(7) Bu iki sendikanın üye sayıları 1961 yılına aittir. age., ILO, s. 19.

(8) Aşağıdaki tablo 1953'den 1963 sonuna dek, onbir yıl içindeki, işçilerin sendikalaşma hareketinin genel görünüşünü vermektedir. Sendika sayısında gittikçe bir azalma olduğu açıkça görülmektedir. Bu azalma çeşitli sebeplerle olmaktadır: Meselâ 1963'deki 596 sendika sayısı, 1962'de 617 idi. Bu bir yıl içinde kaybolan yirmibir sendikadan, yirmi iki sendika diğer sendikalar içinde erimiş veya faaliyetlerine son vermiş, dört tanesi yeni iki sendika şeklinde birleşmiş, üç tane de yeni sendika kurulmuştur.

Ministry of Labour Gazette, ag. sayı, s. 451.

TUC'nin üyesi olan sendikalar, yıllık kongreye, her 5000 üye için bir delege gönderebilirler. Bütün üye sendikalar, TUC içinde onsekiz büyük iş koluna ayrılmışlardır ve sendikalar bu onsekiz iş kolu kanalı ile yönetime katılırlar (9). Şöyle ki, her ne kadar yıllık Kongre TUC'nin hukuken en yetkili organı ise de, genellikle en önemli kararlar ayda bir toplanan Genel Konsey (General Council)'in otuz-beş-adam'ı tarafından alınır. Genel Konsey, bir bütün olarak Kongre'yi temsil ederse de, her Konsey üyesi, kendi aralarında guruplaşmış olan yukarıda belirtilen onsekiz iş kolu grubundan bir tanesi tarafından aday gösterilir. Bu seçim şeklinin gayesi, Konsey de her sendikanın ve iş kolunun temsilini sağlamak ve aynı zamanda, delegelerin bir tek sendikanın baskısı altında seçilmesini önlemektir. Hiç bir oylama sistemi, neticesi önceden bilinen bir seçimi sağlayan bu Centilmenler Anlaşması'nı tamamen önleyemez. Daima Genel Konsey seçimlerinde iyi yönetilen bir kulübün havası vardır ve bu hava sekiz milyonluk bir örgüt içinden otuzbeş kişinin seçimi işini kolay ve basit bir olay haline getirir. Yıllardır, Konsey'de bir sandalye sağlamak için uğraşıp henüz bunu başaramamış olanlar, bugünkü seçim şeklini eleştirmekte iseler de, çoğunluk, kullanılan sistemi oldukça tatmin edici bulmaktadır (10).

Y ı l	Sendika sayısı	Üye Sayısı			Bir önceki yıl üye sayısına göre çoğalma veya azalma yüzdesi
		Erkek	Kadın	Toplam	
1953	720	7.749.000	1.778.000	9.527.000	— 0.6
1954	706	7.753.000	1.807.000	9.561.000	+ 0.4
1955	697	7.869.000	1.862.000	9.731.000	+ 1.8
1956	678	7.866.000	1.902.000	9.768.000	+ 0.4
1957	678	7.930.000	1.889.000	9.819.000	+ 0.5
1958	668	7.784.000	1.844.000	9.628.000	— 1.9
1959	661	7.750.000	1.862.000	9.612.000	— 0.2
1960	657	7.879.000	1.945.000	9.824.000	+ 2.2
1961	638	7.898.000	1.986.000	9.884.000	+ 0.6
1962	617	7.852.000	2.021.000	9.873.000	— 0.1
1963	596	7.849.000	2.068.000	9.917.000	+ 0.4

(9) age., ILO, s. 19.

(10) Roberts, B. C.: age., s. 58-9.

Genel olarak, yapısını yukarıda gördüğümüz TUC., üyesi olan sendikalara talimat veren bir merkezi otorite olarak düşünülmemelidir. O'nun esas fonksiyonu İngiliz sendika hareketinin politikasını formüle etmek ve sendikaların ortak çıkarları olan meselelerde beraber hareketlerini sağlamaktır. Burada TUC ile, TUC'ye üye sendikalar arasındaki ilişkileri incelemeyeceğiz. Sadece şu noktayı belirtmek gerekir ki: TUC bir genel politika organıdır; sendikaların ücret talepleri veya grev teşebbüsleri kendi yetkili organlarınca kararlaştırılır, doğrudan doğruya onları ilgilendirir ve TUC'nin izni gerekmez. Ancak, bütün sendikaları ilgilendiren bir kanun tasarısı karşısındaki ortak davranışı TUC tayin eder. TUC, Genel Konsey vasıtası ile bu açıdan endüstriyel hareketi destekler, koordine eder, mevzuatı takip ve tesis eder; üye sendikalar arasındaki uyuşmazlıkları çözer, propaganda ve eğitim yapar; diğer ülkelerdeki sendikalar, işçi hareketleri ve uluslararası işçi örgütleri ile temaslar kurar. Bu yönü ile TUC, Hükümet tarafından: Hükümete bağlı her çeşit organ ile örgütlenmiş işçiler arasındaki ilişkileri düzenleyen bir aracı olarak kabul edilir (11). Bu sebeple de, bugün TUC, çok sayıda endüstriyel, ekonomik, sosyal, teknik konularla ilgili özel ve kamusal organlara katılmaktadır (12). TUC Genel Konseyi bu organlar kanalıyla politikasını duyurur, alınan kararları önemli derecede etkiler. Genel Konsey, Kamu oyu açısından acil ve kritik durumlarda, güçlük çekmeden, Başbakan ve O'nun kabine arkadaşları ile temas kurabilir. Şu noktayı özellikle belirtmek gerekir ki: TUC, örgütlenmiş işçilerin temsilcisi ve sözcüsü olarak, Muhafazakâr Hükümetler tarafından da, İşçi Hükümetleri tarafından olduğu gibi kabul edilmekte ve tanınmaktadır (13).

§ II. B. İŞÇİ PARTİSİ (LABOUR PARTY).

İngiltere'de sendikaların siyasi faaliyetlerini TUC ve İşçi Partisi kanalı ile yürüttüklerini ve sendikalarla siyasi Partiler arasındaki ilişkileri, biraz önce yapısını ve genel politikasının ne olduğunu

(11) Roberts, B. C. : age., s. 61.

(12) TUC'nin katıldığı süreli veya süresiz pek çok sayıdaki organlar için bk.:

age., ILO, s. 103, 105.

Roberts, B. C. : age., s. 66.

(13) Roberts, B. C. : age., s. 61.

Bu konu daha geniş olarak, bundan sonraki bölümde incelenecektir.

belirtmeye çalıştığımız TUC'nin kurduğunu ve düzenlediğini belirtmiştik. Bu kısımda, yine ana hatları ile, İşçi Partisi'nin İngiliz siyasi hayatındaki yerini, yapısını ve TUC kanalı ile işçi sendikaları ile olan ilişkilerini tesbite çalışacağız.

İngiltere'de siyasi hayat, bugün kesin olarak, **iki parti** sistemine dayanmaktadır (14). Dolayısı ile İngiliz sendikalarının karşısında siyasi parti olarak **Muhafazakâr Parti** (Conservative Party) ve **İşçi Partisi** (Labour Party), bulunmaktadır (15). Bunlardan İşçi Partisi'nin nasıl kurulduğunu, İngiliz İşçi Hareketi içinde kısa da olsa görmüştük. Sosyalizme demokrasi yolu ile ulaşma denemesinin, demokrasi sosyalizme üstün tutulduğu takdirde başarılı olabileceğini ispat etmiş olan İngiliz İşçi Partisi (16)'nin yapısı ve özellikle sendikalarla olan ilişkileri dikkatle incelenmediği zaman, yanlış anlaşılmalara sebep olabilecek kadar karışıktır. Bunun için, İşçi Partisinin teşkilâtını incelemeden önce, bir **sosyalist parti** olarak, parti ile üyeler arasındaki bağın yapısını görmek gereklidir.

İngiliz İşçi Partisinin, belki de en karakteristik yanı, üyeleri ile arasındaki ilişkinin yapısıdır. Özellikle kuruluş sırasında ve onu takip eden yıllarda, Parti üyeliği fertlere açık değildi. Ancak, bir takım gruplar Partiye üye olabilirlerdi ki bunlar sendikalar, sosyalist dernekler, kooperatifler ve benzeri mesleki teşekküllerdi. Hukuki deyimle, gerçek kişiler ancak bu tüzel kişiler kanalıyla, bu tüzel kişilerin üyeleri oldukları takdirde, yani **dolaylı** bir şekilde Parti mensubu idiler. **Duverger**, siyasi partileri, örgütlenmeleri yönünden ayırma tabi tuttuğunda, kuruluş yıllarındaki İngiliz İşçi Partisini, bu özel-

- (14) Bir ülkedeki siyasi parti sayısına göre yapılacak sınıflamada, parti sistemleri üç tip gruplaşma göstermektedir: 1. İki Parti Sistemi, ii. Çok Parti Sistemi, iii. Tek Parti Sistemi.

Duverger, M. (Çevirenler : North, E. ve R.), *Political Parties-their organization and activity in the modern state*, London 1955, s. 293.

- (15) "Yirminci yüzyılın başına kadar bir "Tory-Whig", yani Muhafazakâr-Liberal mücadelesi halinde geçen İngiliz siyasi hayatına 1900'den itibaren yepyeni bir unsur girmektedir. İşçi Partisi, iki partili bir siyasi hayatın bir üçüncü parti için ortaya çıkardığı güçlüklerin altından kalkmakta ve nihayet "ikinci parti" veya "iki partiden biri" olarak kendisini kabul ettirmektedir".

Soysal, M.: agm., s. 74.

İkinci Dünya Savaşı öncesi, özellikle 1918-1935 arasında, oyların üç parti arasında dağıldığı yıllardaki durum ve tahlili için bk.:

Duverger, M.: a.g.e., s. 208.

- (16) **Karamustafaoğlu, T.:** agm., s. 254.

liği sebebiyle, **endirekt parti** olarak nitelemektedir (17). İşçi Partisi, bir sosyalist parti olarak (18) sahip olduğu bu özelliğini, üyeliğin sadece bir takım teşekküllere açık olduğu endirekt şeklini, zamanla kaybetmiş ve “pür endirekt” şekilden uzaklaşarak, teşekküllerin yanı sıra fertlerin de üyeliğe kabul edildikleri “karma” (mixed) bir hüviyet almıştır. Bu sonuca zamanla ve çeşitli safhalardan geçilerek varılmıştır. Partinin kuruluşundan hemen sonra, üyeliğin sadece teşekküllere açık olduğu devrede, Parti üyesi tüzel kişiler (sendikalar), mensuplarının Partiyi desteklemek isteyip istemediğine bakmaksızın, üyelerinden aldıkları “sendika aidatı”nın bir kısmını Partiye vermekte ve sendikalarının “Parti aidatı”nı bu şekilde ödemekte idiler. Bu durum 1913’de, Osborne kararı sonunda değiştirildi: 1908’de bir demiryolu işçisi olan Osborne’nun, üyesi olduğu sendika aleyhine, **ödediği sendika aidatının bir kısmının siyasi gayeler için kullanılmasını** özllemek talebiyle açtığı dâva, en üst temyiz organı **House of Lords’a** kadar geldi ve Osborne lehine sonuçlandı (19). Osborne kararının doğurduğu yeni durum karşısında, 1913 tarihli Sendikalar Kanunu iki esas ihtiva eden yatıştırıcı bir orta çözüm yolu getirdi. Bu kanuna göre: i. Sendikalar, bir siyasi partiye (uygulama alanında İşçi Partisine) üye olma ve aidat ödeme konusunda karar vermek için, üyeleri arasında gizli oylama yapacaklar. ii. Eğer aidat ödeme konusunda olumlu bir sonuca varılırsa, her sendika üyesi “sendika aidatı”na ilâveten bir “siyasi aidat” ödeyecekti; fakat siyasi aidat ödemek istemeyen her hangi bir sendika üyesinin **“bu aidatı ödemeyeceğine”** dair açık bir beyanda bulunmak (**contracting out**) ve ödememek hakkı vardı. Bu değişikliğin uygulama alanında büyük sonuçları olmadı; zira çoğunluk, bu aidatı ödemeyeceğini beyan etme yolunu seçmiyor ve “contracting out”, Parti lehine işleyen bir sistem oluyordu.

Partinin işçi üyeleri ve gelir kaynağı üzerinde uygulama alanında önemli sonuçlara sebep olan esas değişiklik ise, Muhafazakâr Parti tarafından 1927 tarihli Sendikalar Kanunu ile yapılmış ve Sendika üyesinden “siyasi aidat” alınabilmesi **“bu aidatı ödeyeceğine”** dair açık beyanda bulunması şartına bağlı kılınmıştır (**contracting in**).

(17) Duverger, M.: age., s. 5.

(18) Duverger, M.: age., s. 6.

(19) Duverger, M.: age., s. 7.

McKenzie, E. T.: British Political Parties - The Distribution of Power Within the Conservative and Labour Parties, London 1955, s. 473-5.

Sendika üyelerinin, tek tek ve yazılı olarak, kendilerinden “siyasi aidat” da kesilmesini bildirmelerini esas alan bu sistem iledir ki İşçi Partisi “direkt” parti haline geldi (20). “Contracting in”, uygulama alanında Parti aleyhine işleyen bir sistem oldu: Kanunun kabulünden bir yıl önce 3.238.938 sendikalı işçi, sendikaları kanalı ile Parti üyesi olarak görünüyordular; bu miktar 1927’de Kanunun çıkması ile üçte bir oranında azalıp, 2.025.139’a düştü (21). Bu düşüş uzun bir süre devam etti; İşçi Partisinin tekrar iktidara geldiği 1945’de de durum değişmedi. Ancak, 1946’da yeni bir Kanun ile tekrar “contracting out” usulüne, bir başka deyişle sendika üyesinden siyasi aidat kesilebilmesinin, O’nun susması şartına bağlı olduğu sisteme döndükten sonradır ki, sendikalı parti üyeleri sayısında süratle çoğalma başladı; nitekim hemen ertesi yıl, 1947’de sendikalı parti üyelerinin sayısı 4.400.000’e çıktı. Altı yıl sonra 1953’de Partinin beyanına göre, TUC’nin 8.088.450 üyesinden, 5.071.935’i sendikaları kanalı ile Parti üyesidirler (Partinin bu tarihteki toplam üye sayısı 6.107.659’dur); bu rakamlar yaklaşık olarak TUC üyelerinin % 63’ünün İşçi Partisine de üye olduklarını göstermektedir (22). “Contracting out”, siyasi faaliyette bulunmak istemeyen veya siyasi faaliyete karşı olan sendikalı işçiye, “siyasi aidat” ödememe imkânını vermesi sebebiyle hâlâ tutulan ve uygulanan bir sistemdir. 1959’da 7.688.000 sendikalı işçiden 917.000’i (% 11.9’u) siyasi aidat ödememiştir. Bu oran 1958’de aynı, 1957’de ise % 12.3 idi (23).

İngiltere’de Siyasi aidatlar da, “sendika aidat”ları gibi çok düşüktür. “Açıkça söylemek gerekirse, İngiliz işçileri sendikalarından çok ucuza yararlanmaktadırlar. Dünyanın başka hiç bir yerinde, sendika aidatları kazanılan ücretlere oranla, İngiltere’de olduğu kadar düşük değildir” (24). Bir tarım işçi sendikasında onsekiz yaşından yukarı erkek işçilerin ödedikleri sendika aidatı, daha 1952’ye kadar haftada 6d. idi; şimdi ise ayda 3s. 3d.’dir. Aynı sendikada kadın ve genç işçilerin haftada 3d. olan aidatları da, şimdi ayda 1s. 8d.’ye yükselmiştir. Ortalama olarak denilebilir ki haftalık sendika aidatı 1s. ile 1s. 6d. arasında oynamaktadır. 1954-1958 arasında reel ücretlerdeki ar-

(20) Duverger, M.: age., s. 8.

(21) McKenzie, R. T.: age., s. 483-4.

(22) McKenzie, R. T.: age., s. 484, dip not: 1.

(23) Annual Report of the Chief Registrar of Friendly Societies for 1959, s. 1’den naklen, age., ILO, s. 108 ve dip not 1’de.

(24) age., ILO, s. 53.

tışın % 1'inden daha az oranda, sendika aidatlarında yükselme olmuştur (25). Siyasî aidatlarda, bu düşük seviyeye paralel bir durum gösterirler: Haftada 1d. ile yılda 1s. arasında değişen siyasî aidatların işçi başına her yıl 6d'i İşçi Partisine intikal eder. İşçi Partisinin, sendikalar kanalı dışındaki üyelerinden aldığı aidat da yılda en az 6s olup bunun 6d'i Partisi Merkezine, 2d.'i Bölge Meclislerine ödenir (26). Aidatların düşüklüğüne rağmen, İşçi Partisini finanse eden en önemli kaynak sendikalardır. 1953 yılındaki mali rapora göre, 1952'de sendikaların ödediği £ 126.000 karşı aynı yıl diğer üyelerden toplanan aidatlar £ 27.000 idi. 1955'de de £ 162.408 olan İşçi Partisinin gelirinin £ 140.935'i sendikalar tarafından ödenmiş olan aidatlardır. Parti tarafından, seçim yıllarında özel fonlar açılmakta ve sendikalar bu fonlara da yine büyük iştiraklerde bulunmaktadırlar: 1955'de £ 104.879 olan Genel seçim masrafının £ 99.814'i sendikalar tarafından ödenmiştir (27). İşçiler tarafından sendikaya ödenen siyasî aidatların büyük bir kısmı, sendika merkezinde, sendikanın milletvekili adayları veya seçimde sendikanın istediği adayları desteklemek için kullanılmak üzere alıkonulmaktadır. Sendikalar, paralarını kazanma şansı yüksek olan adaylara sarfetmektedir; şu küçük mukayese bunu açıkça göstermektedir.

1955'de (28):	Kazananların sayısı	% olarak bütün kazananlara oranı
— Sendikaların desteklediği aday sayısı :	128	96
— İşçi Partisinin diğer adaylarının sayısı :	489	181
1951'de (29):		
— Sendikaların desteklediği aday sayısı :	139	105
— İşçi Partisinin diğer adaylarının sayısı :	474	190

(25) age., I.L.O., s. 53.

Takriben 1d.=10 krş., 1s.=125 krş.'dur.

(26) McKenzie, R. T.: age., s. 597

(27) McKenzie, R. T.: age., s. 596.

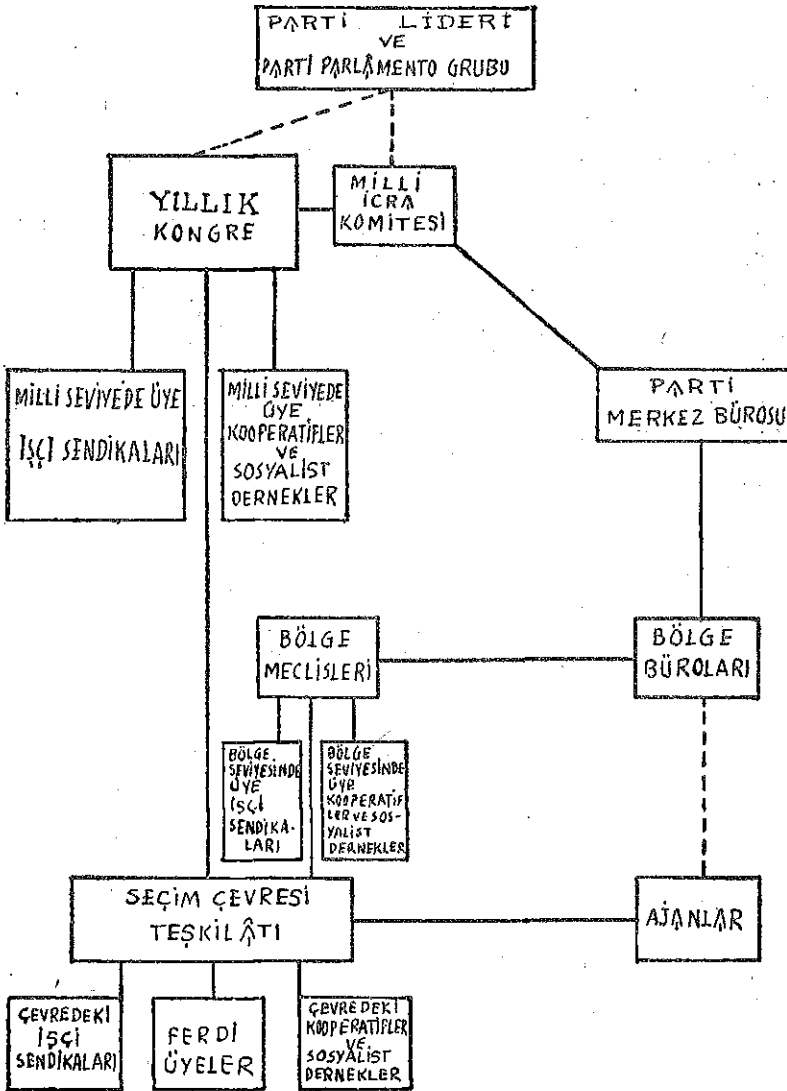
Takriben £ 1 = 25.— TL'dir.

(28) Finer, S. E.: Anonymous Empire - A study of the Lobby in Great Britain, London 1963, s. 46.

(29) McKenzie, R.T.: age., s. 555.

İşçi Partisi ile üyeleri arasındaki bağın yapısını hukuki ve mali yönden tesbit ettikten sonra, aşağıdaki şemada görülen Parti teşkilât yapısını, özellikle sendikaların Teşkilâta hangi seviyede ve ne oranda katıldığını incelemeye geçebiliriz (30).

İŞÇİ PARTİSİ

(30) Bu şema, aynen, MeKenzie'nin age'nin 487. sahifesinden alınmıştır.

* Ajan, Partisinin Profesyonel bir memuru olup, aday ve seçimle ilgili propaganda, organizasyon ve benzeri işleri yapar.

İtçi Partisinin yapısını gösteren yukarıdaki Şema incelendiğinde, Parti organlarının ve bu organlara sendikaların katılım seviyelerini görmek mümkündür. Parti Lideri (Parti iktidarda ise Başbakan, değilse Muhalefet Lideri), Partinin Parlâmento Grubu tarafından seçilir (31). Parti'nin en önemli organı Yıllık Kongre (Annual Conference)'dir (32). Yılda bir defa ve genellikle Eylöl sonu veya Ekim başında toplanan Kongre'ye 200'ü *ex officio* olmak üzere 1300 civarında delege katılır. Parti'nin üyesi olan her sendika veya her milli teŐekköl, her 5000 üyesi için bir delege gönderirler (33). Kongre'nin toplantı tarihinden dört hafta önce üye sendikalar, kendilerine gönderilmiş olan Kongre gündemi üzerinde hazırlık yapmak ve eğer isterlerse delegelerine ne Şekilde oy kullanacakları konusunda talimat ve iŐaret vermek imkânına sahiptirler. Sendika Delegelerinin, Kongreye gelmeden önce konular hakkında talimat almaları meselesi, sendikadan sendikaya deĐiŐir. EĞer bir sendikanın, Parti Yıllık Kongresinden hemen önce Genel Kurul toplantısı varsa ve Parti Yıllık Kongresinin gündeminde bulunan bir konu sendika genel kurulunda da görüŐülmüŐ ve bir karara varılmış ise; Şüphesiz, o sendika delegelerine kendi kararlarına uygun bir kararın alınması konusunda talimat verecektir. Genellikle sendika delegeleri, Yıllık Kongre öncesinde toplanırlar; fakat önemli olan bu toplantılar değil, sendikanın yapısıdır: eğer delegeler, sendika sekreterleri ise Şüphesiz bu toplantının önemi azdır, yok eğer kuvvetli Şahsiyetleri olan sendikacılar ise o zaman bu toplantıların anlamı deĐiŐir. Sendika delegeleri Kongre süresince de aralarındaki toplantılara devam ederler ve ortaya çıkan meseleler karşısında davranışlarının ne olacağını tartıŐır, kararlaŐtırırlar (34).

Parti TüzüĐünde "Parti Kongresinin denet ve yönetimine tâbi, Partinin İdari Organı...", olarak tanımlanan Milli İcra Komitesi (National Executive Committee, NEC) esas itibariyle Partinin Parlâmento-dışı çalıŐmalarından sorumludur. Parti Lideri ve O'nun Yardımcısının *ex officio* üye olarak katıldıkları NEC, bunlar dahil yirmi sekiz üyeden teŐekköl eder. *Ex officio* üyeler dışında kalanlardan biri de Parti Muhasibi olup, Parti üyesi her hangi bir teŐekköl tarafından gösterilen adaylar arasından ve Kongre üyeleri tarafından seçi-

(31) McKenzie, R. T. : age., s. 297

(32) McKenzie, R. T. : age., s. 485.

(33) McKenzie, R. T. : age., s. 488.

(34) McKenzie, R. T. : age., s. 492-3,

lır. NEC'nin yirmibeş üyeliği dört grup arasında bölünmüştür: i. I. Grupta oniki üye olup, Parti üyesi sendikalar tarafından ve kendi mensupları arasından seçilirler, ii. II. Grupta bir üye olup Partiyeye üye olan kooperatifler, sosyalist ve mesleki organizasyonlar tarafından aday gösterilir ve seçilir, iii. III. Grupta yedi üyelik olup, merkezdeki seçim çevrelerindeki Parti Teşkilâtları tarafından aday gösterilir ve seçilirler, iv. IV. ve son Gruptaki beş üyelik Partinin kadın üyeleri için ayrılmış yerler olup, Partiyeye bağlı her hangi bir teşkilât tarafından gösterilebilecek adaylar arasından ve Kongre tarafından seçilirler (35).

NEC. bünyesinde beş önemli komisyon vardır, bunlar: i. Teşkilâtlanma, ii. Uluslararası İşler, iii. Commonwealth, iv. Politika ve Propaganda, v. Maliye ve Genel İdare Komisyonlarıdır (36). Parti Lideri ve Yardımcısı ile Millî İcra Komitesi Başkanı, Yardımcısı ve Muhasibi bu beş Komisyonun da ex officio üyeleri olup; Komisyonların diğer üyeleri, NEC üyeleri arasında ve kendi istedikleri Komisyona girme imkânını verecek bir usulle işbölümü yapılmak suretiyle tesbit olunur. Hakkında fazla bir bilgi edinilemeyen NEC bünyesinde içinde bir altıncı Komisyon daha vardır ki, esas görevi Milletvekili adaylarının durumunu incelemektir. Bu Seçim Komisyonu, kimlerin adaylıklarının onaylanmadığını kesinlikle gizler ve bu suretle Komisyonun bu konudaki tavsiye raporu üzerinde tartışmalara yol açılmaz ve milletvekili adaylığı gibi “.. nazik bir meseleyi Parti Teşkilâtının pek az bir müdahalesiyle..” halleder (37).

NEC'nin, TUC ile organlaşmış bağlarından en önemlisi beraber yer aldıkları Millî İşçi Meclisi (National Council of Labour, NCL)'dir. NCL'de yedi TUC, yedi Kooperatif Birliği (Co-operative Union) ve yedi İşçi Partisi delegesi (Dördü, Parti Parlâmento Grubu, üçü NEC tarafından seçilir) ile bir İşçi Partisi mensubu Lordlar Kamarası üyesi ile Daily Herald gazetesinin editörü yer alır. Ayrıca TUC, İşçi Partisi ve Kooperatif Birliği sekreterleri de NCL'ye katılırlar. NCL (eski National Joint Council of the Labour Party)'ye 1941'e dek bu Kooperatif Birliği katılmazdı ve NCL, İşçi Partisi ile TUC adına Genel Politikayı düzenleyen organ olarak bilinirdi. Ancak, NCL, bugün bu eski durumunu kaybetmiş, siyasi önemi çok azalmıştır; sa-

(35) McKenzie, R. T.: age., s. 517-8.

(36) McKenzie, R. T.: age., s. 527.

(37) Karamustafaoğlu, T.: agm., s. 249.
McKenzie, R. T.: age., s. 528 vd.

deee sözü geçen organlar arasında koordinasyonu sağlamaktadır. Her bir organın NCL'deki delegeleri, ana konuları görüşmek üzere toplanırlar ve her toplantıdan sonra mensup oldukları organa birer rapor vererek diğer organların, gündemdeki konular üzerindeki görüş ve davranışları ile yaptıkları çalışmaları duyururlar (38).

NEC'nin kooperatifçilik hareketleri ile yakından ilgili iki ortak Komitesi daha vardır. Bunlardan biri NEC ve National Policy Committee of the National Co-operative Authority, diğeri de NEC ve National Organization Committee of the Co-operative Party'dir. İngiltere'de yaklaşık olarak onbir milyon kişi, binin üzerinde istihsal, istihlak ve satış kooperatiflerinde örgütlenmişler ve bu Kooperatifler kanalı ile Kooperatif Birliği' (Co-operative Union) ne bağlanmışlardır. Bunların yine yaklaşık olarak üçte ikisi (sekiz milyondan fazla üye) 1917'de kurulmuş olan "Co-operative Party" e üyedirler. Bu siyasî örgüt, ulusal seviyede İşçi Partisine bağlanmayı devamlı olarak reddetmiştir; fakat bir Anlaşma ile bu iki organ Parlâmento içi ve dışı çalışmalarında çok yakın ilişkiler kurmuşlardır. Yine bu Anlaşma gereğince, seçim çevresindeki teşkilâtları beraberce çalışır ve genellikle Kooperatifçi ve İşçi (Cooperative and Labour) adı altında ortak aday gösterir ve desteklerler. "Cooperative Party", yıllık kongresini ayrı olarak yapar ve Parlâmento dışı çalışmalarını NEC bünyesi içindeki ve yukarıda sözü edilen Komite kanalı ile, İşçi Partisi çalışmalarıyla birleştirir. İşçi Partisi Parlâmento Grubunda ise zaten "Co-operative and Labour" milletvekillerini, diğerlerinden ayırmak imkânsızdır (39).

İşçi Partisinin genel yapısını ve özellikle sendikaların bu yapıya katılma seviye ve oranlarını görmüş bulunuyoruz. Bundan sonraki ve sonuncu bölümde, sendikaların bu organlar içindeki siyasî faaliyetlerinin etki derecesini tesbite ve değerlendirmeye çalışacağız.

§ III. TUC ve İŞÇİ PARTİSİNİN KARŞILIKLI İLİŞKİLERİ VE SONUÇ

Bundan önceki bölümlerde, çeşitli vesileler ile belirtmeye çalıştığımız, İngilterede sendikalar ile İşçi Partisi arasındaki yakınlaşmanın ve organlaşmanın sonuçlarını iki noktada toplayabiliriz: Bunlar-

(38) McKenzie, R. T. : age., s. 529.

(39) McKenzie, R. T. : age., s. 530.

dan birincisi, TUC'nin İşçi Partisinin yönetimine katılması, ikincisinde yine TUC'nin İşçi Partisini mali yönden büyük ölçüde desteklemesidir. Bu iki noktada toplanan ve fakat aralarındaki ilişkilerin karışıklığı sebebiyle yanlış anlaşılmalara sebep olan TUC ve İşçi Partisinin münasebetleri ilk bakışta, bazan sendikaların İşçi Partisini, bazan da İşçi Partisinin sendikaları baskısı ve kontrolü altına aldığı kanaatini uyandırır ve bu çeşit kanaatler zaman zaman çeşitli kaynaklar tarafından ifade edilir. İşçi Partisinin, ilk bakışta en önemli organı olduğu bir çok yazarlar, politikacılar ve sendikacılara kabul edilen Yıllık Kongresinde (1), en güçlü temsile sahip olan TUC'nin, İşçi Partisi üzerinde baskısını kullanacağını düşünmek çok tabiidir. Aynı şekilde İşçi Partisinin yıllık gelirinin yaklaşık olarak % 80'ini sağlayan TUC'nin bu verdiği parayı değerlendirmek isteyeceğini kabul etmek gerekir. İktidara geldiği zaman, İşçi Partisinin de, kendisini desteklemiş olan ve bünyesi içindeki sendikaları düşüneceği ve himaye edeceği, sendikalı veya sendikasız fakat işçi üyeleri için özellikle titiz hareket eden bir Parti haline geleceği iddia ve kabul edilebilir. Ancak, bu ve benzeri noktalardan hareket ederek İşçi Partisini, TUC'nin ve TUC'yi de İşçi Partisinin en azından etkisi altında olduğu sonucuna varmak hatalıdır. Zira, gerçek, her iki iddianın da doğru olmadığıdır: Ne TUC, İşçi Partisinin ve ne de İşçi Partisi TUC'nin organıdır.

Şüphesiz, sendikaların İşçi Partisinin politikası üzerinde bir etkisi vardır; fakat sendikalar Parti üzerinde etkisi olan başka bazı baskı gruplarından sadece bir tanesidir ve yine sendikaların bu başka bazı baskı grupları ile birlikte Muhafazakâr Parti ve O'nun politikası üzerinde de belirli bir etkisi vardır. Nitekim, TUC'nin Muhafazakâr Parti tarafından da, en azından İşçi Partisi tarafından olduğu kadar, örgütlenmiş işçilerin tek ve yetkili temsilcisi ve sözcüsü olarak kabul edildiği, tanındığı gerçektir. 1900'lerden, Keir Hardie ve arkadaşlarının Parlâmentoya girdiği devreden bu yana "köprünün altından çok sular geçmiş" ve o günlerden itibaren sendikalar siyasi meselelere çeşitli seviyelerde katılmışlardır (2) Hükümetler, sendika temsilcilerine bütün müesseselerde yer vermektedirler. Bu husus, sendikaların Hükümetlerce ne derece tanındığını göstermesi yönünden önemlidir. Sendikalarla doğrudan doğruya veya dolayısı ile ilgili kanun tasarıları için sendikaların fikirleri ve teklifleri istenir ve

(1) Karamustafaoğlu, T. : agm., s. 243-4.

(2) age., ILO, s. 111.

titizlikle dikkate alınır. Resmi veya gayrı resmi olarak Hükümet, TUC ile veya ilgili sendikalar ile istişarede bulunur. Devletleştirilmiş endüstri kollarında ve ondan öncede bir çok sendika idarecileri, kanunlarla, Bakanlara müşavir veya yardımcılık pozisyonlarına getirilmiştir. Özellikle İkinci Dünya Savaşından sonra bir çok endüstri kolları devletleştirilince, sendika yöneticileri idari ve teknik yerlere tayin edilmişlerdir. Bu durum halen devam etmektedir (1961), eski TUC Başkanlarından Lord Citrine, İngiliz Elektrik İdaresinde, Maden İşçileri Sendikası İkinci Başkanı Sir J. Browman, İngiliz Kömür İşletmelerinde İdare Meclisi Reisliklerine getirilmiştir (3). 1964'de İşçi Partisi tekrar iktidara gelince sendikacılardan Frank Cousin,, Teknoloji Bakanlığına getirildi (4). Burada bir önemli noktayı aydınlatmak gerekir: Hükümetler tarafından, Sendika idarecileri arasından yapılan bu önemli tâyinler sendika idarecilerinin sorumluluğunu arttırmıştır, sendika idarecisinde aranan şartlarda değişiklik olmuştur: yarım yüzyıl önce sendika idarecisinin en önemli nitelikleri teşkilâtçılık ve propagandacılık iken, bugün iyi bir sendika idarecisinin müzakereci ve idareci olması gerekmektedir. Bugünün sendika idarecisi kendisini, çok yönlü devlet meselelerine politikası ile yön verebilecek şekilde yetiştirmektedir. Bugün İngiliz sendika idarecisinin, sendika üyelerinin haklarını savunma görevi yanında, onun kadar önemli ikinci bir görevi de "ülkenin yönetimine" yardımcıdır. (5)

Bu yönetime katılış sadece İşçiler iktidarda iken olmamış. Muhafazakârlar zamanında da devam etmiştir. Dolayısıyla da, TUC'nin Muhafazakârları ihmali veya görmemezlikten gelmesi, sadece sendikaların aleyhine bir davranış olacaktı. Mesele kendi Partisini tutmak ve diğerinin karşısına kraldan fazla kralcı olarak çıkmak değildi; mesele destekleyişin veya muhalefet edişin dozunu ayarla-

(3) age., ILO, s. 104.

(4) The Times, 20 Ekim 1964.

Bazı sendika liderleri, İşçi Kabinelerinde zaman zaman yer almışlardır. Kendilerine daha ziyade Çalışma Bakanlığı verilmiştir: Bunlardan biri, İngiltere'nin aynı zamanda ilk kadın Bakan olan Miss Margaret Bondfield'dir. Sendika liderleri arasında en uzun süre Bakanlık yapmış olan Ernest Bevin'dir. Harp devri koalisyonunda Çalışma Bakanı olan Bevin, Harp sonrası İşçi Kabinesinin Dış İşleri Bakamdr.

age., ILO, s. 111.

(5) age, ILO, s. 111-2.

maktı, TUC işte bunu başardığını çeşitli vesilelerle, esas gayesini unutmadan başarmıştır.

Bazı sendikacılar, TUC ile Hükümet arasındaki münasebetleri tamamiyle bir siyasi parti açısından görürler, bunun sonucu olarak da bu gibilerin fikirlerine göre: her hangi bir muhafazakâr hükümet, muhakkak, sendikaların gayelerine muhaliftir, bunun için de başta grev olmak üzere, her türlü silâh kullanılarak bunlara karşı mücadele edilmelidir. Ancak, büyük çoğunluğun ve TUC'nin görüşü farklıdır: TUC'ye göre **“..Sendikalar, Hükümet ile nasıl hükümet edileceği hakkında tartışma yapamaz..”**; fakat bu, TUC'nin düşüncelerini kuvvetli bir sesle ifade etmeyeceği anlamını taşımadığı gibi, sendikaların İşçi Partisi vasıtası ile siyasi güçlerini kullanmaktan kaçınacakları şekilde de anlaşılmalıdır. TUC'nin siyasi iktidar karşısındaki pozisyonu, 1951 yılında, Muhafazakârların seçilmesini derhal takiben Genel Konsey tarafından yayınlanan bildiri'de çok iyi bir şekilde ifade edilmiştir: **“Biz her türlü meseleyi, suali sadece endüstriyel ve ekonomik yönden görünüşlerinin ışığı altında sormaya ve takibe devam edeceğiz. Sendika hareketi kendi politikasını formüle etmekte, savunmakta, yürütmekte daima hür olmalıdır. Gelecekte de, geçmişte olduğu gibi, Hükümetin dikkatini ülkenin en önemli menfaatlerine uygun olduğuna inandığımız politikaya doğru çekeceğiz. Yine bu noktadan hareketle, Hükümet'le mutabık olmamak konusundaki hakkımızı daima muhafaza edeceğiz ve bunu zaruri olduğunu gördüğümüz her an açıkça belirteceğiz ve Hükümete muhalif kalacağız”**. Aynı şekilde Genel Konsey 1938'de de belirtmişti ki **“Sendikacılık Hareketi namına her hangi bir hükümet ile yapılan temasları siyasi değil endüstriyel menfaatler, faydalar yönetecek ve tâyin edecektir” (7)**.

TUC ve İşçi Partisi, nadiren farklı görüşlere sahip olsalar da, kamu oyu karşısında anlaşmazlığa düşmekten kaçınırlar; zaten bu gibi anlaşmazlıkları en az hadde düşürecek tedbirler alınmıştır; NCE'nin Seçim Komisyonu ve NCL gibi organların çalışma alanlarına dikkat edilirse bunun, ortak konularda görüş birliğini sağlamak olduğu görülecektir.

TUC'nin İşçi Partisinin organlarına katılım şekli de, Partinin yapısını belirlerken görmüş; bu katılımın dışarıdan bakıldığında bazı yanlış anlaşılmalara sebep olduğunu söylemiştik. Bu sebeple konu

(6) Roberts, B. C. : age., s. 61

(7) Roberts, B. C. : age., s. 61-2

üzerinde biraz daha durmak ve sendikaların Parti organlarına geniş ölçüde katılmalarına rağmen, Partiye esas hâkim olan unsurların sendikalar olmadığını belirtmek istiyoruz: İşçi Partisinin Yıllık Kongresinin bir çok yazarlarca belirtildiği gibi, Parti'nin en önemli organı ve bu organda da sendika delegelerinin oyların çoğunluğuna sahip olduğunu söylemiştik. Bu husus, İşçi Partisi politikasının, sendikalı delegelerin ellerinde olduğu intibasını vermektedir. Ancak, oldukça merkezîyetçi bir parti olan İşçi Partisini yöneten ve politikasını çizen organ, Yıllık Kongre olmayıp, NEC ve hatta onun içindeki Partili Yöneticilerdir. Yıllık Kongre'nin önemi gereksiz bir şekilde büyütülmüş, mübalâğalandırılmıştır. McKenzie'ye göre NEC'nin bu konudaki durumunu en iyi şekilde Herbert Morrison 1937 yılı Kongresinde ifade etmiştir: "NEC, Yıllık Kongrenin hizmetindedir, fakat Kongreye yön vermek, izlemesi gereken yolu göstermek NEC'nin görevidir. Öyle ümit ediyorum ki, NEC'nin her üyesi bu sorumluluğunu bilmektedir ve hiç bir zaman Kongre'ye nasıl hareket etmesi gerektiği hususundaki kanaatini bildirmekten çekinmeyecektir" (8).

NEC'nin, uygulama alanında, Morrison'un yukarıdaki sözlerini ispat ettiği bir gerçektir; ancak, NEC'nin bünyesinde de sendikaların güçlerini rahatlıkla duyurabileceği bir kontenjane sahip olduğu unutulmamalıdır. Acaba, NEC içindeki oniki sendika delegesi, özellikle diğer mesleki teşekküller delegeleriyle birleştiği zaman Parti'nin bu en önemli organına hâkim olamaz mı? Seçilişindeki ve terkibindeki bütün inceliklere rağmen NEC içinde gerçek hâkimiyet yine Parti Liderinin elindedir. Güçlü şahsiyetleri olan büyük sendika liderleri genellikle TUC'de görev alırlar, TUC'nin yöneticileri arasına katılırlar. İşçi Partisi Tüzüğü gereğince de TUC Genel konseyinde görev alanlar arasında, NEC'ye aday gösterilemez. Bu sebeple nadiren sendika liderleri arasından NEC'ye giren olur; çoğunlukla NEC'deki sendika delegeleri ikinci, bazan üçüncü sınıf sendikacılarıdır. NEC toplantılarında sendika delegeleri, bir kaide olarak, mütevazî bir rol oynamak üzere hazırlanırlar ve daha ziyade Parti Liderini ve O'nu Parlâmentoda tutanları desteklerler. Ayrıca, NEC'de politika tesbiti için yapılan oylamalarda, sendikacıların oylarının bölündüğü de

(8) 1937 Labour Annual Conference Report, s. 163'den naklen.

McKenzie, R. T.: age., s. 523'de.

Ayrıca, NEC'nin Partiye hâkimiyeti hakkında bk.:

McKenzie, R. T.: age., s. 517-27.

zaman zaman görülür; fakat Lider ve arkadaşlarının Parlâmento grubunun fikirlerini aksettiren ve karşılarında teşkilât delegelerinin muhalefetine yer aldığı zamanlarda, sendika delegeleri oylarıyla Parti Liderinin ve arkadaşlarının tarafını desteklerler. Bu sebeple "NEC'nin, sendikaların kontrolü altında" olduğunu söylemek hatadır (9).

Zaman zaman İşçi Partisi politikasının, sendikalar tarafından dikte edildiğinden şikâyet edilir, şüphesiz bu ulusal bir parti için istenmeyen bir husustur. Bu tenkit, daima, sendikaların Yıllık Kongre'de tesbit ettikleri hususların, Parti Parlâmento Grubu tarafından ulusal açıdan değerlendirildikten sonra uygulama alanına geçildiği şekilde, cevaplandırılır. Ayrıca, bütün sendikalar blok oy kullanmamaktadırlar (10). Sendikaların bir siyasi partiye bağlı olmaları halinde toplu pazarlık'da daha güçlü olacakları da zaman zaman ileri sürülen iddialardandır. Bu görüşün karşısındakiler ise, sendikaların arkalarında bir siyasi partinin bulunmasının o'nu toplu pazarlıkta daha güçlendireceğini; işverenlerin sendikanın arkasındaki partiyi de dikkate almak zorunda olduğunu söylemektedir. Bütün bu ve benzeri karşılıklı iddialara ve cevaplara, yanlış yorumlara rağmen: **İşçi Partisi ile TUC tamamen ayrı organlardır ve birbirlerine bağlı değildir.** Sadece, ortak çıkarları olan meselelerde ortak politika gütmekte ve beraberce hareket etmektedirler (11). Bu gerçeği, **İngiliz Kamu Oyu'da** kabul etmiştir. Geleneksel demokrasinin uygulandığı diğer ülkelerin çoğunda olduğu gibi, İngiltere'de de genel olarak şu görüş paylaşılmaktadır: Çağdaş bir toplumda sendikalar sadece endüstri alanında değil, memleket meselelerinin yönetiminde de genel olarak rol oynarlar, yer alırlar. Sendikalar, demokratik bir toplumda, demokratik teşekküller olarak - geniş ölçüdeki temsil karakterleri sebebiyle-, sadece endüstri alanında demokratik yönetimi değil, genel anlamdaki demokrasiyi de geliştirdikleri için önemlidirler. Kamu oyu, TUC'nin Yıllık Kongrelerini basın, radyo ve televizyon kanalıyla günlerce önceden izlemeye başlar. Kongre hükümet, işveren teşekkülleri, muhtelif kamu ve özel kurumlar temsilcileri tarafından dikkatle takip edilir. Bütün bunlar sendikaların kamu oyununda hiç tenkide uğramadıkları anlamına gelmez. Zaman zaman basında, Parlâmento'da sendikalar tenkit edilirler; fakat hiç

(9) McKenzic, R. T. : age., s. 520-1.

(10) McKenzic, R. T. : age., s. 504.

(11) age., ILO, s. 105-12.

bir zaman mevcudiyetleri ve faaliyetleri üzerinde tartışma yapılmaz (12).

TUC ile İşçi Partisi arasındaki karşılıklı ilişkilere ait düşüncelerden, geleceğe ait bir tahminde bulunmak gerekirse denilebilir ki: Önümüzdeki devrede TUC'nin, sendikalar üzerindeki otoritesinin azalması veya artması, sendikaların siyasî faaliyetleri açısından önemli bir husustur. TUC'nin, sendikalar üzerindeki otoritesinin gelecekteki durumunu üç yıl önce bir konferansında tartışan **Roberts** iki ihtimalden bahsetmektedir: Ya TUC kuvvetlenecektir ki, bu kuvvetlenme gittikçe sosyal ve ekonomik faaliyetleri düzenlemede daha fazla rol oynayacak hükümetlerin gelmesi halinde mümkün olacaktır; zira bu tip hükümetler gelirse, TUC'nin rolü bir millî baskı grubu olarak artacaktır. Ya da TUC gittikçe zayıflayacaktır; bu da, gittikçe büyüyen **White Collar**'ların sendikalara rağbet etmemelerinin, TUC ile İşçi Partisi arasındaki ilişkiler sebebiyle TUC ye girmeyi istememelerinin bir sonucu olacaktır. Diğer yandan, toplu pazarlık sisteminde bölgesel pazarlığın önem kazanması da TUC'nin ehemmiyetini azaltacaktır. (13) Sendikaların siyasî faaliyetleri açısından, İşçi Partisi bakımından muhtemel gelişmeler veya değişmeler, işçiler için fazla önem taşımayacaktır. TUC'deki gelişmeler daha önemlidir. İşçi Partisi bugün, bir sınıf partisi değildir; ama TUC bir sınıfın meslekî temsilcisidir. TUC güçlenirse geçmişte olduğu gibi gelecekte de, İşçi Partisi dışındaki iktidarlardan da, istediklerini sağlayabilecektir. TUC'nin, hangi parti iktidarda ise o parti ile olan münasebetlerini sıklaştırması sendikalaşma fikri ile çelişmeye düşmez.

Bu araştırmanın başında söylediğimiz gibi, unutulmaması gereken nokta şudur: Sendikaların çeşitli tanımları yapılabilir; hepsinde ortak olan husus sendikaların endüstriyel alandaki faaliyetleri ile daha yüksek ücret ve daha iyi çalışma şartları sağlamayı gaye edinmiş olmalarıdır. Bu gayeye ulaşmak için **politika** yapacaklardır. Şu anlamı ile ki "politika, bir kimsenin kendi istediğini yapmak ya da başkalarının iradesini, kendi istediği şekle uygun surette kullanabilmesi, cezbedebilmesi hatta gerektiğinde bu iradeleri istediği gibi ha-

(12) age., ILO, s. 100 vd.

(13) **Robert, B. C.** (Çevirenler: **Baransel, A.- Ekin, N. M.**): İngiltere'de İşçi-İşveren Münasebetleri, İktisat ve İçtimaiyat Enstitüsü Sosyal Siyaset Konferansları, İstanbul 1963, Ondördüncü Kitap, s. 17 vd.

rekete geçirebilmesidir. (14). Bu başka iradenin, İşçi Partisinin veya Muhafazakâr Partinin iradesi olması önemli değildir; önemli olan bu başka iradenin, sendikaların gayesini sağlayacak noktaya getirilmesidir. TUC, iktidardaki partinin rengi ne olursa olsun, sadece, kendi üyesi olan sendikaların çıkarlarını savunmaya başladığından beri, TUC Genel Konseyi, Muhafazakârlar iktidarda iken resmen muhalefet yapamamaktadırlar. Lâkin şu gerçeği görmemezlik edemeyiz ki sendikaların ideolojik sempatileri Muhafazakârlardan ziyade İşçi Partisinden yanadır. Bu sebeple, Muhafazakâr Hükümetlere karşı olan muhalefetlerinin dozu, İşçi Hükümetlere karşı olandan daha fazladır; fakat yine tekrar edelim ki, TUC'yi İşçi Partisinin, veya İşçi Partisini TUC'nin bir âleti sanmak hata olur.

(14) Zabunoğlu, Y. K. : Devlet Kudretinin Sınırlanması - Bir Hukuk ve Siyasal Bilim Problemi olarak, Ankara 1963, s. 161-2.